

Fotó: Kratochvíl M.

A tavasz beköszöntével megszaporodnak a vadász és a vadgazda kellemes gondjai, miután most már április 15-től megkezdődik az őzbakvadászat.

Reményteljes kíváncsisággal járjuk ilyenkor a területet. Milyenek a bakok, hol tartózkodik a kiszemelt öreg dalia? Melyiket számjuk a fizető vendégeknek? Hiszen kell a bevétel, kezdődnek a tavaszi munkák, sok helye van ennek a pénznek.

S valljuk be őszintén: a vadászató vállán nagy teher nyugszik. A legtöbb őzbak elejtése után mindig van egy kis drukk. Az aggályos mérlegelés, a lefőzött trófeák gusztálása, a mínusz pontoktól való félelem jele is. A vadászati hatóság azon törekvésével, hogy a trófeás vadat ne ejtsük el a kulmináció előtt, mindazonáltal maradéktalanul egyet kell értenünk. Annál is inkább, mivel a vadászatra jogosultak objektív érdekei is ezt támasztják alá. De mint tudjuk, az ördög a részletekben lakozik.

Az első és legfontosabb kérdés az, hogy milyen idős a bak. A vadászatonak ezt *in vivo* kell eldönteni, tehát az őzbak életében, 100–150 m távolságra a baktól, sokszor korlátozott látási viszonyok közepette. Ha előzőleg már volt alkalma megfigyelni a kiszemelt vadat, az feltétlenül előnyös, de igen sokszor, főleg fedettebb terepen nem mindig adódik ilyen lehetőség. A kor el-

döntésére ebben a helyzetben a legalkalmasabb az állatról kialakult összbenyomás: a viselkedés, a testalkat és az agancs hármasa által alkotott összkép. Hacsak nem ismerjük az állatot „személyesen”, több év óta, szakszerűen és megbízhatóan csak annyi állapítható meg, hogy fiatal, középkorú vagy öreg egyeddel van-e dolgunk. Semmi értelme az állat korát éves pontossággal meghatározni, mert ez a becslés úgyszemint megbízható, de ennyi elég is a jó döntéshez.

Ezután jön a második probléma: összevetni az agancsot a korral. Ehhez mindenekelőtt a terület (körzet) őzállományát kell alaposan ismerni.

Az öröklődően hibás, tehát „selejt agancsok” elbírálása nem okoz különösebb gondot. Nehezebb a helyzet az „örökös közepes” kategóriával. Ha már vannak birtokunkban az évi agancsúlyadatok, tehát az agancsok fajsúlyáról is rendelkezünk megfelelő tapasztalattal, akkor ez a feladat is megoldható.

A legnehezebb kérdés akkor áll a vadászkiésérő vagy vadász előtt, ha szabályos hatos agancsról kell eldöntenie, hogy lehető-e, mert már elérte fejlődése csúcsát, vagy még nem, tehát kímélendő.

Bár a „hivatalos álláspont” szerint a golyóérettség korhatára 7 év, gyenge élőhelyi adottságú területek esetében 5–6 év. De valójában hány éves korban kulminál az őzbak agancsfejlődése? Azt hiszem, ennek a kérdésnek az eldöntése a legnehezebb.

Széchenyi Zsigmond, aki „vadászati etalon” Magyarországon, azt mondja, hogy 2–3 és 9 év között. Most már csak azt kell eldönteni, hogy melyik őzbaknál mikor jön el ez az időpont. (S akkor még nem szóltunk a különböző évjáratokat érintő átmeneti negatív hatásokról, pl. az időjárás és egyéb, az egészség állapotát érintő tényezőkről).

Professzor Stubbe NDK-ban végzett mérési adatai szerint (Hackel és környékén 1958–1981-ig), 181 jelölt őzbak adatai alapján: az őzbakok 3%-a 2 éves korban, 32%-a 3 éves korban, 33%-a 4 éves korban, 18%-a 5 éves korban, 9%-a 5 évnél idősebb korban rakta fel a legjobb (legsúlyosabb) agancsát. Hasonló magyarországi megfigyelésről nincs tudomásom. Stubbe megállapítja még azt is, hogy az első

éves agancs minősége előrevetíti az állat későbbi agancsfejlődési képességeit. Ha ez gyenge, akkor később is az lesz, illetve, ha erős, akkor számíthatunk kapitis trófeára. Az agancs formája jól örökölhető, a mérete, súlya annál kevésbé.

Miután lefőztük az agancsot, a bírálóbizottság elé kerül. Itt – alapvetően más információk alapján, mint a vadászató vagy a vadász tette – megállapítják a korát. A magyar vadászati gyakorlatban erőteljesen gyökeret vert a fogkopásból történő kormeghatározás. Holott az ismert dániai kísérletek világosan bizonyítják (Professzor Strangaard, 6000 őz egyedi megjelölés alapján 30 éven át tartó kísérlete), hogy az őz korát a tejfogak kiváltása után, a fogkopás alapján nem lehet meghatározni. Hasonló tévhitet ala-

Az őzbak vadászatának buktatói

Fotó: Mészáros András

pul a rózsza alakjából történő kor-meghatározás gyakorlata is. A rózsza alakja a korral nincs szignifikáns kapcsolatban.

Három konkrét esetről vannak első kézből származó információim. Karámban nevelt, befogott őzbakok, amelyeket kiváló takarmánnyal „*ad libitum*” etettek, hároméves korukra produkálták az érett agancsformát. A bírálóbizottság (maradjon titokban, hogy melyik) „csont nélkül” lebíráltta 7 évesként a szóban forgó őzeket, amikor azok alig érték el a hároméves kort. A rendeletben meghatározott bírálati paraméterek a gyakorlatban alig használhatóak. Nem volt fair a bírálat olyan formája, amelyben a bizottság a kort éves pontossággal „adta meg”, s ehhez százezres nagyságrendű vadgazdálkodási bírságot rendelt, ha a vadásztató

netán „tévedett”. Persze a gyakorlatban sokat szelídült a dolog, a bizottságok is rugalmasak voltak, és a vadásztatók is el tudták kerülni a túlzott kockázatot. Saját gyakorlatunkban (Taktaközi Nimród Vt.) többször előfordult, hogy a kapitális, de még fiatal bakot nem mertük meglövetni, s a következő évben vagy eltűnt a területről, vagy erőteljesen visszarakott. Igen kényes a vadgazda döntési helyzete, ha egy 500 g feletti őzbak áll előtte, de nem tűnik elég öregnek. Máskor pedig meglöveltük a hasonló bakot, és meg is kaptuk érte a mínusz 3-at.

Számos szerző azon az állásponton van, hogy kapitális bakjainkat ne tavasszal, hanem csak az üzekedés végén, augusztusban célszerű elejteni, mivel úgymond nagy szükség van még a tenyészértékükre. Ez az álláspont egyál-

talán nem tűnik megalapozottnak. Mint korábban utaltam rá, az agancs tömege igen alacsony határfokkal öröklődik, sokkal inkább a környezeti hatások függvénye (Csányi Sándor: „*Őzselejtés másképpen*” – Nimród Vadászújság 90/5.).

A szóban forgó őzbak 4–6 éven keresztül már fedezett be sutákat, és az utolsó idényben, valószínűleg nem több, mint 2–3 utódjától „esik el” az állomány. Egy-egy állatnak a populációgenetikai potenciáljára gyakorlatilag semmilyen értékelhető hatása nincs.

Egy apaállat tenyészértéke pedig fiatalon pont annyit ér, mint érett korában. Másfelől az öreg bak elejtésével javulnak a fiatalabbak túlélési esélyei. Igaz ugyan, hogy a párzási igénybevétel valamivel nagyobb lesz,

ugyanakkor az otthonterület bővülése és a szociális stressz csökkenése ezt ellensúlyozhatja.

Az elejtés szempontjából háromféle őzbak van: selejt, kímélendő és golyóérett. Az elejtés pedig lehet szakszerű és szakszerűtlen. Ezekhez a szempontokhoz a tudományos kutatás legújabb és bizonyított eredményeit kellene segítségül hívni, s mindezt nem a hivatal, hanem a vadász, a vadgazda szemszögéből alkalmazni. Elismerve ugyanakkor azt is, hogy senki sincs az abszolút tudás birtokában. Se a bizottság, se a vadász. A bírságokkal való fenyegetés helyett pedig sokkal célszerűbb a kutatás, képzés, továbbképzés; a vadászati kultúra „pozíciójának” az erősítése.

*Dr. Gazdag Ferenc
vadgazdálkodási szakmérnök*

